

Előfizetési feltételek:
 Egész évre 6 frt. — kr.
 Félévre 3 " — "
 Negyedévre 1 " 50 "
 Egyes szám 10 kr.

HALADÁS

Hirdetések díja:
 4 hasábos pletisor 5 kr.
 Nyiltérben 20 kr.
 Bélyegdíj egyes hirdetésnél 30 kr.

Társadalmi, tanügyi, közgazdasági és ismeretterjesztő közlöny.

Szerkesztőségi iroda:
 Főter 5. sz. a., hová a lap szellemi részét illető közlemények küldendők.

Megjelen:
 Szombaton és Szombaton.

Kéziratok:
 Vissza nem adnak.

Kiadóhivatal:
 VOLCZ B. könyvnyomdája. Miundnemű pénzek, hirdetések és reklámok ide intézendők.

Egy nagy társadalmi baj.

(Z) Egy egy kis várost fájdalommal s leverő szomorú tapasztalattal lát az ember stagnálni, semmi nyomat az előhaladásnak nem képes észlelni. Tudakozódik közvagyon után, s azt az értesülést nyeri, hogy gazdag város. —

Széjjel néz polgárai között bepillant magán életükbe, figyelemmel kíséri munkásságokat, lát szorgalmat, észlel sok erőt képességet. Látja sikerét e munkásságnak a vagyonszerzésben, — s ha közintézetek után tudakozódik — nincsenek, a melyek vannak alig képesek magokat fenntartani. —

Mi az oka e helyzetnek mi teszi azt, hogy életerős elem nem tudja megteremteni és fenntartani azon eszközöket, társadalmi intézményeket, melyek a közmívelődés, közvagyonosodás, és a nap fíradalmi után kellemes és nemes szórakozást nyújthatnak?

A közöny!

A közöny egy élődi növény, a mely láthatatlanul működve rothasztja el a társadalmat.

Mint egy ragály — kimagyarázhatatlan, csak szomorú eredményei sujtanak le. —

Nem tesz senki semmi rosszat a közintézmények ellen, de azok érdekében sem tesz senki semmit. —

Ez a biztos halál!

Az a téves felfogása van némely, de nem is némely, hanem sok embernek, hogy ha közügyekbe elegyedik, kárára van. Nem szereti magát ki tenni a nyilvános bírálatnak.

Nem szollal fel semmi mellett és semmi ellen, mert valakinek más véleménye lehet s ellene szoll, vagy lehet hogy az ő nézete éppen elesik, s másé emelkedik érvényre. Ez pedig őt bosszantja. Miért csináljon magának rosszat? Miért mérgeződjék? Hiszen ő teheti hogy ne elegyedjék semmibe. Elvégzi a maga dolgát, haza megy, nem törődik a világgal. Ez nagyon kényelmes, kellemetlenséget nem okoz, s nem is kerül semmibe.

Ha pedig e kényelemszerető hazafinak szüksége van valamely közintézményre. Gyermekait neveltetné, de nincs tanintézet. — Egy szőlőjét egy kertjét akarná berendezni, de nem kapja meg a szükséges növényeket esemetéket, mert nincs gazdasági avagy kertészegylet. Ohajtja tükre a fürdő üdülését, de nincs fürdő, egy társaskörbe menne — nincs, — ohajtana a téli hosszú estéken valamely hasznost, mullattatót olvasni — nincs könyvtár.

Nincs semmi!

Ő lesz az első ki hangosan, uton útfélen panasolja, mily czudar ez a kis város — nincs benne semmi.

De hát ki teremtsen meg ezeket számára? Ki köteles ezzel?

Ő éppen úgy mint a város minden polgára.

A közöny megboszulja magát.

Vetközük azért le e dermesztő betegséget, komoly ésszel vegyük fontolóra a közügyeket, tegyük azokat magunkévá, munkálkodjunk, hogy a mivelt világ által, az emberiség testi és lelki szükségei kielégítésére teremtett közintézmények közül minél többel bírjunk. —

Ha minden ember melegen karolja fel a közügyeket, hatalmas eredményekben fog sikere mutatkozni.

Kényelmünket mozdítjuk elő azok által. —

Félre a közönnyel, az előre törekvő emberhez méltó társadalmi viszonyokat, közintézményeket létesítsünk, mert ezeknek jó hatása kiterjed magánéletünkre is, ezek felvidítják élénkítik a kisvárosi egyhangú életet, mely csak azért egyhangú, mert azzá teszi minden jó minden szép iránti közönyösségünk.

Észrevételek

Torda város tanügyéről.

(Folytatás)

2) A hiba nem a tanítóknak, hanem az iskolában szervezésében van. Hogy a felekezeti iskolák és azoknak szervezete rossz és tarthatatlan volt, azt senki sem tagadhatja. E bajon segített a ministerialis törvény. A törvény meg van az igaz, de felekezeti szűkkeltség; a papok rideg cinimussa az újabb nevelési rendszer ellen; a semmittevő iskolaszékek kupak-tanácsa; annyira kivetkeztek eredeti alakjából s annyira vissza-élnek a reájok bízott szent ügy keresztül vitelével, hogy a felekezeti iskolák nagy részével ma is ott állunk, hol állottunk ez előtt tíz évvel. Vannak, tagadhatatlanul, egyes kivételek, de ezek oly ritkák, mint a fehér holló.

Hól az egyháznak jó papja kurátora van, ott előre halad az iskola ügye. Hól áldozatra hívják fel az egyház hallgatóit, hól az iskolai vagyon emelésére minden eszközt megragadnak — ott virágozik az iskola. Ki azon egyháztag, ki ily szent célra ne adakozna? A szülők azért, hogy gyermekeik alapos képzettséget nyerhessenek saját községükben; gyermekek nélküli emberek pedig avégre, hogy az árvák és szegények is nyerhessenek alapos oktatást. A tette kész papok és kurátorok igen czélszerűen felhasználják az ilyféle eszközöket s előbbre veszik a szent ügyet, melynek szolgáltatása állottak. Ismerek egy dúsgazdag esperestet, — ki midőn esperesti-visitációját végzi az egyes egyház községeiben valahányszor a tanügyre kerül a sor, azt mindig azzal odázza el, de mire is kényszerítsük a népet arra, hogy taníttassa gyermekét; mikor már is annyi a tudos

ember, hogy nem lehet miattok megélni. Megjegyzendő hogy ezen esperest kerületében, előde alatt az ötvenes években az iskolák mind virágzó állapotban voltak; azonban ő méltóságának fenhatósága alatt oda jutottak, hogy ma még daczára a gazdag egyház községeknél — csak tühhető iskola sincsen e kerületben. Ellenben ismerek egy igénytelen szegény esperestet, ki az utóbbi legterméketlenebb években — egy már földrajzi fekvésénél fogva terméketlen vidéken elterülő egyházkerületében áldozatra söt rovatolásra hiva fel szegény hiveit, mindenütt új iskolát építtetett s azokat akór kiváncsi szerént ruházta be. E pár példából eléggé meggyőződhetünk arról, hogy csak lelkes férfiak kelljenek az ügy élére, kik a tanügyet virágzásra emeljék mindenütt!

Torda város felekezeti iskolái a felekezeti iskolák között az első közé tartoznak. E felekezeti iskolák élén, magas miveltiségű papok, tanítók és tanügybarátok állanak. Az egyház meghozza évenként áldozatát e célra. Torda város felekezeti iskoláit ez alatt messze haladtak, azonban daczára mind ezen előhaladottságnak még távol van attól, hogy az állami iskolákkal versenyehessen. Egyiknél a meglévő tanterem nem elég nagy arra, hogy a tanköteles növendékeket mind befogadhassa! Másiknál nincsenek meg a czélszerű iskolai padok, hol minden tanköteles növendék saját helylyel bírjon, melyen nem csak tanulását, hanem rajz és írásbeli feladatait is megfejthesse. Egyiknél a taneszközök hiányosak u. m. földgömb, éggömb, térképek, természetrajzi-gyűjtemények, vegytani készülékek, rajz, torna-eszközök stb. Másiknál a ministeri tanterv nincs kellő szigorúan keresztül vite. A tanító tanítása és az iskola közegészségügye nincs eléggé ellenőrizve. Egyiknél a szegények és árvák segélyezésére semmiféle fordítat. Másiknál az általános emberi szeretet és jellem képzés teljesen elhanyagoltatik, szóval van bizony ezen iskoláknál hiányosság elég?

De én hiszem és megvagyok győződve arról, hogy midőn arról van szó, hogy elhiányosságok megszüntetendők és az evégre szükséges pénz összeg előteremtendő — ha ekkor nemes Torda város mindenféle felekezeti polgárai felhívának arra, hogy e pénzügyes részint adakozás, részint megrovásolás útján előteremtsék, akkor nemes Torda város polgárai közül senki sem fog hiányozni ki e nemes célra meg ne hozná filléreit! Ugy van e nemes város polgárai nem fogják elfeledni atyáiknak, őseiknek nagymérvű adakozásaikat, kik a reformatio korszakában templomokat, papi tanítói lakházakat és iskolákat építettek és azokat az időkhöz képest kellő javadalmakkal látták el s mindezeket oly időkhöz hozták létre, midőn az ország békéje egyfelől a törökök, másfelől a németek által folytatott hódító háborúk által volt folytonosan fölzaklatva. Ehhez járult még az alkotmányért és a vallásért vívott három százados küzdelem.

Szomorú idézők voltak ezek, a földmives nem mivelhette földjét; az iparos nem készíthette czikkeit; mert hazáját kellett védelmeznie s a mit otthon a nők, gyermekek és harcoképtelen férfiak nagy nehezen előállítottak azt vagy fölkellett

áldozniak a haza védelmére vagy az elenség kérelhetetlen kezei közé kerültek.

Mi kedvezőbb viszonyok között élünk. Templomainkban hitünk szabadon nyilatkozik. Tudományban erős lelki pástörök állanak egyházaink élén. Ezredéves alkotmányunk vissza van állítva. Felelős magyar királyi miniszterium alatt emmagunk kormányozzuk országunkat. A miveltiség terén a magyar tudományos akadémia és számtalan e nemű intézmény terjeszti az ismereteket. A gazdaság és iparterén messze haladtunk, ma a gazda és iparos gyors vagyonszerzés korszakában él.

(Folyt. köv.)

A csatatérről.

Egy bosnyák deputatio memorandumot nyújtott át a czárnak, melyben Bosniának Szerbiával való egyesítését kérték. A czár azt felelte, hogy tekintetbe fogja venni a bosnyák keresztények ohajait és szükségét.

Mihály nagyherceg Pétervárra érkezett.

A támadást Ázsiában újra meg akarják kezdeni, Csernajeft a Kaukázusba várják. A török csapatok Szuchum Kálét elhagyták. A Kaukázus e vidékének felkelt lakosságát török területre szállítják.

Rusesuk és Sumla ellen az oroszok a hadmiveleteket újra megkezdették. Mehemed Ali pasa főterve: Rasgrad ellen gyors támadó mozdulat által elvágni az oroszok visszavonulási útját a Dunától.

Hain-Boghasnál augusztus 4-én élénk csata volt, Szulejman pasa megverte a muszkákat, átkorgette őket a Balkánon, s elfoglalta a szoros.

Augustus 5-én, heves ütközet után, Sulejman pasa Kazánlikot foglalta el. El vett tőlök 2 ágyut s nagy mennyiségű hadiszert.

A muszkák nagy rendetlenségben futottak át a hegyeken, csúfult megvertettek. Negelőzőleg már Jeni-Zágránál is megverték őket a törökök egy heves ütközetben.

Abdul Kérim pasa teljesen megvan nyugodva, az ellene indított per kimenetele iránt, azt kívánja, hogy a tárgyalások nyilvánosak legyenek. Azzal védi magát, hogy nem intézkedhetet akarta szerint, minthogy úgy a palotából, valamint a hadügyminiszteriumból folytonosan küldözgették nyakára a legellentétebb parancsokat. —

A muszka főhadiszállás Bjelában van. A czár nagyon izgatott, s pontos adatokat követel a veszteségekről. A plevnai veszteséget ujabban 27000 re teszik. Az oroszok részéről jelenleg minden hadmivelet szünetel, s pusztán a védelemre szoritkoznak, de azt hiszik hogy Plevna ellen a támadás közelebből ismételtetni fog. —

Niksics ellen a montenegroiak heves bombázást folytatnak, de e vár ennek daczára tartja magát.

A „Daily Telegraph“ azt közli, hogy Ozman pasa hadserege 65000 főből áll, s főhadiszállás Rabovában és Glavában van, mig Hafiz pasa az Aldunánál tartja az összeköttetést Sumla felé. Mehemed Ali 70000 főnyi sereggel jött ki Sumlából. —

Eski Zágrából rettenetes híreket közölnek azon kegyetlenségekről, melyet a muszkák e helyen elkövettek. A muzulmán lakosságot szép ígéretekkel elcsábítva, meggátolták elmenekülésüket. Miután ez megtörtént, a katonai parancsnokság mindennap 100 embert vezetett elő és lemészároltatta. Így az occupatio 11 napja alatt 1100 ártatlan és fegyvertlen muzulmánát mészároltak le.

Miután a törökök Eski Zágrát elfoglalták, e tényeket hivatalosan, és szigorú vizsgálat útján constatálták. —

A muszkák Ázsiában, Mukhtár pasa hadtestével szemközt foglalnak állást, de semmi sikert sem képesek felmutatni.

Centrumjok új erődítéseket nyert, de Mukhtár pasa védelmi állásba helyezte magát, s minden támadást sikerrel verhet vissza. —

Európában — a Balkánon alól muszka egy általában nincsen. —

12 szerb gyalog zászlóalj, mely a belgrádi, kragujeváci, és a negotini táborokban táyáz, parancsot kapott, ugyszintén a timoki hadtest tűzvérsége is, hogy Negotin és Zajesar felé a határhoz vonuljanak.

Eszki Dzsuma közelében a török őrzőjárat egy nagy orosz táborra bukkant.

Az oroszok a plévnai nagy vereségért, Manu óláh tábornokot esipték meg bűnbakkul, ki az orosz főhadvezérletnek nem engedelmességet bizonyos posztók elfoglalásában, nem lévén erre fejedelmétől utasítása. S bár correatul cselekedett még is büntetésből a 4-ik hadtest parancsnokságából letétett s áthelyeztetett a 2-ik hadtest parancsnokává. — Krüdenek orosz tábornok hadi törvényszék alá állíttatását követelte.

A plevnai csaták.

A bolgárországi hadjárat, az oroszok az ellenfeleik által nyújtott figyelmenlenség által oly fenyegetőleg kezdtek rendezni a porta ellen, váratlan fordulatot vett a Vid folyó partján fekvő Plevna mellett.

Hogy a plevnai győzelmek jelentőségét méltányolhassuk, vegyük szemügyre a viszonyokat, melyek megelőzték. Mellözve egyelőre a dobrudzsai hadműveleteket, azt találtjuk, hogy az oroszok Zimniczából Sisován, Bjelán, Tirnován, a Balkánon túl Elenán, a Haniköi-szoroson hosszúra nyújtott vonalban Kasanlikig nyomultak, a ruméliai vasutvonal közeléig, a nélkül, hogy valahol ezen ut két oldalán szelvényben jelentékenyebb területet foglaltak volna el.

Ezen rendkívül hosszú hadműveleti vonal védelmét lényegesen könnyíté azon körülmény, hogy e két oldalról mindössze vagy 8—10, nem igen járható ut vezet e vonalhoz.

Miután az Abdul Kerim és Achmed Ejub féle vezérekről nem tételeztek fel valami nagy támadó képességét, azt hitték, eleget tesznek, ha ez utak mind egyikénél egy pár ezredet állítanak fel: a kozákok pedig, kik a kémszemle-szolgálatra vannak kiképezve, idejekorán tesznek jelentést, ha nagyobb csapatok közelegnek.

És mégis tévedtek, nyilván az illető hadtestparancsnokok hibája miatt.

Azóta, hogy az oroszok átkeltek a Dunán és a Balkánon, a török haderő három hadseregből állott: a nyugot-bulgáriai Ozmán alatt, ki Viddinben volt, a kelet-bulgáriai Mehemed Ali és Achmed Ejub alatt a várnégyszögönél és végül Reuf és Sulejman ruméliai sereke a Balkánon túl.

Szinte természetesnek hogy a törökök bulgáriai seregei nyugot és kelet felől az orosz hadműveleti vonal felé törnek és ekként elvágják Gurko tábornok hadtestét, mely a Balkánba merészkedett.

Hosszu várakozás után csakugyan meghallották, hogy Ozmán pasa Viddin felé keletnek indult, és hogy Rahova

meg Sofia közt nagyobb török csapatok gyülekeznek.

Az oroszok, úgy látszik, nem fektettek erre súlyt, noha mult hó közepé óta Plevna körül esatározás történt.

Jul. 19-én Ozmán pasa 20,000 főnyi hadtestének előserege megjelent Plevna előtt, megverte az orosz helyőrséget és elsáncolta magát. Az oroszok ezuttal igen rosszul voltak értesülve, azt hitték, holmi portyázó hadtesttel van dolguk, hamar elvethetik tőle melyet elég fontosnak nem tartva, önkénynt elhagytak volt. —

Ezen tévedésükért már július 20-án 2000 főnyi veszteséggel lakoltak; arról, hogy ju. 21-én, 22-én és 26-án mennyi vesztek, még nincsenek megbízható adataink de több ezerre mehet.

Időközben Krüdener báró, a 9-ik hadtest parancsnoka, parancsot kapott, hogy a kudarecot üsse helyre; jul. 30-án és 31-én az oroszok megtámadták Plevnát Lovácztól (mely utóbbi helyet Ozmán pasa jul. 26-án vette be ostrommal) s ez vonta maga után a legnagyobb esatát, mely e hadjáratban eddig elévitatott, s az oroszok nagy vereségével végződött.

Ozmán pasa magához vonta a vidíni, sofiai és nisi csapatokat és ezáltal hadseregeit török adatok szerint 50,000-re orosz adatok szerint pedig 80,000 főnyire szaporította. Lovác és Rahova közt állást foglalt, melynek központját Plevna képezte. E város köré 7—8 kilométernyi távolban sáncok és lövészárkokkal patkóalaku övet húzott; az arcvonalban Grivicza és Radisovo falvak feküdtek, a két szárny Plevna mögött a Vid folyónak támaszkodott.

E hadállás a területi viszonyoknál fogva rendkívül erős: kitünően elhelyezett és jelesen kezelt ágyuk védtek; oldalfeleli támadástól nem lehetett tartani, mert Lovácznál (Lovesa) és a Rahova felé vezető uton erős török csapatok állottak.

Az orosz haderők következők voltak: a 9-ik hadtest (Krüdener tbnok,) a 39-ik hadosztály, a Sachovski-féle 2-ik hadosztály egy dandára, három lovasdandár és 160 ágyu.

Az oroszok terve az volt, hogy Krüdener tábornok megtámadja török centrumot Griviczánál és a Rahova felé huzódó balszárnyat, Sachovski tábornok a török centrumot Radisovonál, Skobeljeff tbnok pedig egy kozákdandárral és egy gyalog zászlóaljjal sakkban tartja a jobb szárnyát Lovácznál.

(Folytatása köv.)

Füzdői levél.

Kolozsvár, 1877. aug. 9.

Tisztelt Szerkesztő Úr! Most jön a java. Most jön a catastropha!

Mondhatom, hogy a tordai sósfürdő eredményeit soha elfelejteni nem fogom — nem, koporsóm bezártáig.

De mindjárt elmondom az eseményeket, melyek sorsom hű képét adják.

Tehát hat hétig fürödtem a „Bányában“. E közben volt egy májális — júliusban, a dalkör májálisa.

Dicséretére váljék a tordaiaknak nyári táncvígalmak oly kedélyesek de mindenik felett oly népesekek, hogy a kolozsvári májálisokon annyi nép egybegyülni soha sem szokott, mint ezt Tordán láttam. A társaságban minden rétegéből mindenki, ki csak teheti megjelenik, s megjelent e májálison is. Ott volt Ő is, és Ők is: tudniillik az omnibusbeli kövér hölgy, és a négy angyal, kik szívemet halálosan megsebeztek.

Az első négyesre — meghívott a kövér angyal.

Én mentegedőztem köszvényemmel. Nem használt semmit, megfogta kezemet és vitt.

S tette, oh, hogy ily merész volt, mert én e probatáncz által meggyőződ-

arról, hogy köszvényem elmúlt a sósfürdő (besózás) meggyógyította.

Felbátorítva a jó eredmény által, és nagy ügygyel bajjal kibontakozva hölgyem karjai közül, a négy gombagratiát kerestem fel, s meghívtam őket a második, harmadik, negyedik és ötödik négyesre.

De előbb el kell hogy mondjam, — az előbb elvoltam pirulva, azért nem irtam le — Ő vallomást tett nekem tánczközben, elmondta, hogy özvegy jó módú, én azt hazudtam neki, hogy házias vagyok. Ezzel quítottam — és tanultam bátorságot meritem merészségéből.

A második négyes oh e francézsze szívémen dobogott, átöltem karcsu derekát a balance alatt, kezét kezemen feledve, özsze rontottam a figurákat, volt zaj és bosszankodás, egy vékonyhangu rendező össze is szidott de én boldog voltam, kábult a boldogságtól, lellem a menyekben repesett.

A francézsze összeromlott, leültünk, nem lehetett többet colont összeállítani.

Én tanulván első négyesbeli tánczosnémtől kirukkoltam érzelmimmal, s megis kértem hölgyemet azonnal, s azt a választ nyertem, hogy ő már négy éves asszony, ez lehűtött ugyan de a barátságos mód, melylyel széptevésemet ezután is fogadta újra felmelegített.

Következett a második négyes, megfogtam kacsóit második hölgyemnek, a turdemében szíve szívémen nyugodott, de hiszen miért is irjam tovább, méltóztassanak elolvasni, hogy történt az előbbi tánczosnéval, ad normam melodiám ezzel is, ez is lehűtött megkérésre válaszával felmelegített magaviseletével.

Igy a harmadik, így a negyedik — mind négy asszony volt.

Oh boldog atya ki az sorsnak abban a kegyében részesültél, hogy négy leányod legyen — s mind a négy férjénél legyen!

De szívem még is fájt — fájt, mert négy helyen volt megsebezve.

Bánatomban elhúzódtam egy asztal mellé, s úgy tettem, a hogy a magyar ember szokott tenni bánatjában.

E helyzetemben fogamzott meg bennem az elhatározás, hogy haza megyek — Kolozsvárra.

Hogy mi történt tovább nem tudom, de arra mégis tisztán emlékszem, hogy énekeltem, reggel ágyamban találtam magamat, becsengettem a kellert s elküldöttem, hogy fogadjon kocsit Kolozsvárra, mit meg is cselekedett. Behozta ezután számlát, nem volt borsos, csak sós. — Kocsit azért fogadtam, mert én felfogadtam, és imé ezennel ujjal ünnepelesen felfogadom, hogy a Kolozsvár gyéresi vasutvonalon többé nem utazom, nem ez ostoba teremtményén a legvastagabb önzésnek.

Kolozsvárra haza érkezve, legelső dolgom volt felkeresni őt, a finora beafsteak sütőt, kihez szinte hűtelen levék, elemiben a jó sors megakadályozott.

Be megyek — rohanok, és felkiáltók:

„Eliz!“ — De ő hidegen tekint reám hátrál és azt mondja: „Kérem, kérem, mérsékelje magát.“

„Mit jelentsen ez, te nem szeretsz többé engemet? Értem, oh értem!“

„De én nem értem az urat, valaszolja ő. Ki az ur és mit aka?“

Hát nem ismeresz, nem ismered Ferenczedet?“

„E hang ugyan a Jákobé, de a termet ez Ézsaué, nem őn, nem Ferencz, kérem kiméljen meg az ur látogatásával, Isten őnnel!“

Mi baja lehet termetemmel? Elrohanok Orbánhoz a Kávéházhoz, hogy egy nagy tükörben vegyem szemügyre magamat. — Bele nézek a nagy tükörbe, nem látom magamat, hanem igen egy roppant kövérségű embert.

Ki lehet ez? Valjon én volnék?

Csinálok egy néhány grimászt, a tükörbeli kép utánam csinálja. Ergo én vagyok!

Leülök egy székre és gondolkozom. Ez a sós víz hatása!

Az ismerősök jönnek mennek melletttem előttem, nem szólnak hozzám, egyik sem ismer fel — úgy meg híztam.

Na fogok én valamely más bizonyítékot találni, melylyel Eliz előtt személy ugyanazonosságomat igazolandom.

Ez a sós víz hatása!

Hej! Azért vallották magokat a gombagratiák asszonyoknak — mert igen kövér voltam nekik, úgy mint nekem az első négyesbeli tánczosné. —

Mindegy, legalább hű maradtam Lizéhez. Mindezek után pedig, minden köszvényes, és minden sóvány embernek ajánlom a tordai sósfürdőt, de ajánlom azt is, hogy ne menjen a „Virágosvölgy“ felé vasuton, hanem egyenesen Tardára. Isten velünk viszontlátásra, a jövő évben, akkor Elizet együtt rándulunk a sósba.

A tüszentés apológiája.

(Sz. G.) Közöljük e cikket érdekénel fogva, melylyel mint népszokás bír.

Emlékezetet tulhaladó idő óta a földnek szinte minden népe közt divat volt azon naiv szokás, hogy a tüszentőnek „adja isten egészségére“ vagy még rövidebben „egészségére“ kívánták — azonban a modern kor uralgó eszméje a főbb körökből rendre kiküszöbölte; de azért a népeletben e szokás máig is meg van, s hihetőleg állandó marad.

A tüszentésnek eredetéről azt tartja a mythologia, hogy midőn Prometheus az első embert készíté agyagból, s a mennyei szikrát egy szekrénybe zárva ellopta volna, azt szobrának órra alá tartá, hogy vele beszívassa. A mennyei tűz fejébe hatott, fej-s agyidegeit megjárva szétömlött egész testében, s az első élet el, melyet e lény adott tüszentés volt. A szobor mozdulatára Prometheus lelkesedve kiáltá: „Istenek segéljete meg.“! E kívánat oly hatást tett az emberre, hogy azt nasonló alkalommal azután mindég ismétlé, s tőle az utóvilág is öröklé.

A Görögök és Eryptusiak isteni intésnek hitték a tüszentést, mely szerint e vagy ama körülmények között magukat viseljük. Xenophon katonáinak hosszú beszédet mondott, midőn egyszer egyik azok közül tüszentett. E tüszentést az egész hadsereg szerenese jelnek tartotta, s annak tiszteletére a vezér áldozott is.

Egy napon, melyen a hű Penelope Ulisses vissza térteért könyörgött isteneinek, a kis Ihelemák oly erősen tüszögött, hogy az egész palota rengett bele, s a gyöngéd nő e pillanattól nem kétlé többé kérelmeket teljesültét.

Az Olympus hatalmas istene Zeüs Minervát, a bölcsesség istennőjét nemzván agyából — állítják, hogy ugyan akkor tüszentett.

A Görögök azt mondják a tüszentőnek: „élj“ — e szólás módját többektől halljuk még ma is.

Aristoteles: több mások e tisztelkedést vallásos buzgóságnak tulajdonították, melylyel az emberek a fej mint az emberi test legnemesebb része, az ész laka — s műhelye iránt viseltetnek. Abban a korban nagyobb dicséretet nem mondhattak halandónak, mint azt, hogy születése óráján tüszentett.

Különösen kellett ügyelni a régi korban a tüszentésre. Azt tartották: ha a vendég az asztálnál tüszent s megszűntenni, nagy szerenestlenséget jelent. Legkedvezőbb idő volt a tüszentésre déltől éjfélig, midőn a nap a bika, oroszlan, mérték, bak és hal jegyöbe lép — más csillagok alatt veszélyes. A ki reggel felkelésnél tüszentett az egész nap kellett, hogy vigyázzon magára. Ezek s több ilyes vélemények keringtek a nép

között. Álmos könyveink még maiglan is jósolnak a hétnek minden napján történő tüszentésekről.

Sokan ismét következőleg mesélnék a tüszentésről. Miután az isten a világ teremtését bevégezte, azt határozta, hogy az ember csak egyszer tüszentsen éljék, s azt közvetlen halála előtt. Jákob koráig tehát az egyetlen halál nem volt az emberiség előtt ismeretes. E böles patriárka azonban földre borulva kérte a teremőt, hogy a halálnak ne e nemével végezze életét. Imádsága meghallgatták. Jákob tüszentett, s nem halt meg, mely esodaszerű tünemény a jelen voltakat nem kissé álmétkodtatá. Jákob meg betegedett; ez már új esoda volt az emberiségre, mely más betegséget még akkor nem ismert, mint a halálhozó tüszentést.

Ezentul aztán mindenki azt állítá, hogy a természet megváltoztatá törvényeit, s így jó- és illőnek találták, a tüszentőt „segély isten” szóval is köszönteni.

A monomotapai népnek még most is szent szokása, ha királyuk tüszent, egész városnak hírül adják, s a népség öröm zajjal riadja: „éljen a király!” Midőn Amerikában a guacajai kazika tüszent minden indus földre borul s égre emelt kezekkel kéri a napot, hogy fejedelmüket védje, világosítsa, s legyen mindig vele.

A botokud népnek pedig az a fatális szokása hogy ha valamelyik közlők tüszentett a körülötte lévők ujjongva ölelik, csókolják és össze vissza harapják. stb. stb.

H i r e k .

— Az első évnegyed e hó 18-án lejárván teljes bizalommal kérjük lapunk pártolóit az előfizetések megújítására.

Eddigi pályafutásából lapunknak mindenki meggyőződhetett, hogy komoly vállalatot indítottunk meg, mely a fővárosi sajtó elismerését már eddig is kivívta.

Iparkodni fogunk e téren tovább mozogva olvasóink és a sajtó megtisztelő elismerését ezentul is kiérdemelni és azt megtartani.

Előfizetési árak :

Egész évre . . . 6 frt. — kr.

Félévre . . . 3 frt. — kr.

Negyedévre . . . 1 frt. 50 kr.

Helyben egy hóra — frt. 60 kr.

Lapunk minden Szerdán és Szombaton pontosan jelenik meg.

Tordán, 1877. augusztus 4-én.

A kiadó hivatal.

— **A kolozsvári egyetem négy tanára.** Finály, Abt, Szamosi és Réthi e hó 9-én kirándulási utjukban városunkba érkeztek, s itt idejüket főképp a gymnasium igazgatója: Pálfi Károly ásványgyűjteményének, valamint a városban elszorva lévő romai feliratos kövek szobrok megtekintésével töltötték, melyek tudva lévölge számosak és történelmi nevezetességgel bírnak. A tanár urak Kolozsvárról Al-Jára felé vették útjukat, honnan Topánfalvára, Abrudbányára mentek át, a vidék szépségének, egyes kiváló nevezetességgű pontjainak szemlélése mellett főképp geológiai tanulmányokat tevéen Abrudbányáról Torda felé jöttek hól Abt Ernő k. törvényszéki bíró vendégei voltak s 9-én este Kolozsvárra haza utaztak.

— **A poruljárt vizita.** A napokban történt egy Juan nem tudván, hogy egy általa titkon imádott nőnek férje nincs hon elhatározta, hogy nála visitát tesz. Elhatározását fogadosította is s ellátogatott szive bálványához. De a tordai menyecske furesa fogadásban részese. Épen házá meszelte; midőn az imádó belépett és érzelmét hódolatlajesen lábaihoz lerakta. A menyecske

átlátott a csataterven, s minden hosszas gondolkodás nélkül a meszelőt, a falról don Juan arezának fordította, mely meszelés fehér, de e mellett kék és sárga foltokat is pingált amannak arezára. A fehér foltokat, csak lemosta, de kék és sárgáknak az lett következménye, hogy orvosi gyógykezelést kellett igénybe venni. E dologban pedig a legvagiatlan don. Juan a erényes és erélyesderék menyecske ellen a k. járásbírósnágnál keresett elégtételt. Pfüi!

— **Az ördögüzés** mellett a Gazeta legutóbbi száma bizonyítékokat hoz fel a szent írásból. Megemlítettük ezt, mivel a lecke tulajdonképpen nekünk szól; nincs is rá semmi megjegyzésünk csak az, hogy a betű gyakran öl, s az írást szó szerint alkalmazva ma sok mindennek nem volna szabad megtörténni, a mi történik és sok minden el volna tiltva, a minek megtörténte az emberiségre felelte üdvöské bizonyult. De nem kell okoskodni az írások felett, azt mondja papunk.

— **Viski György városi szolgabíró megörült.** A polgármester már korábban észlelt rajta együgyűséget, s minthogy hivatalos teendőit végezni képes nem volt, egyelőre hat heti szabadság időt adott neki, hogy ez alatt állapotának kifejlődését észlelni lehessen. Csakugyan mind jobban és jobban elhamályosodott elméje, beszélt kincsekről, melyeket hinton hoz el; kért hintót kölcsön, viszont ígért jó embereinek arany hintókat. Beszélt nagy gazdaságról, és gazdaságról, rendelt hat ekét mondta hogy a pápánál volt ebédén, ki cukorral tractálta, továbbá, hogy a pápa mindennap pénzt küld Tordára s azután kamatot nem vesz. Oly hatalmat tulajdonit magának, hogy kézérítéssel vakokat gyógyit stb. A főkapitány e jelekből elmebetegségét kétségtelennek látván, egyelőre bevitette a helybeli kórházba.

— **Konstantinápolyban** a galata — seráji lyceumban, a török közoktatási minster a magyar nyelv tanítására tanszöket állított fel. —

— **A kolozsvári jótékony nőegylet** ez év december havában tárlatot rendez női munkákból és gazdaszonyi természetméből. Czélja ez által a női munkásság emelése, s az hogy alkalmat nyujtsanak azoknak, kik saját kézimunkájuk után élnek, hogy képességekét a dolgozó közönség megismerje. A begyülemdő jövedelmet saját jótékony pénztára gyarapítására fordítja. A kiállítandó tárgyakra jutalmat tűz ki. Felkéri azokat, kik erre hajlandók, hogy a kiállításra küldendő tárgyakat adományozzák oda kisorsolás végett. Egyéb tárgyakra pedig ráirandó, hogy eladók e, és mennyi készlet van belőlök. Tordára szintén küldött a jótékony nőegylet erre vonatkozó felszólításokat s mi is felhívjuk Torda város hölgyeit a tárlaton való részvételre. A tárgyakal legkésőbb ez év November 25-ig kell a rendező bizottmányhoz beküldenii. —

— **Uchatius tábornok,** az aczél-bronzágyuk feltalálója, a közelebbi napokban ülte meg katonai szolgálatának 50-ik évét, s ez alkalomból ő Felsőge a vaskorona-rend másod osztályu érdemjével tüntette ki. Uchatius 1811-ben született Alsó-Ausztria Theresienfeld helységében, hol atyja utépítő biztos volt. Tizennevezer éves korában a tűzértségre lépett s neveltetését az akkor ismeretes, de már régen megszűnt „Bombardier Corp“-ban nyerte, hol technikai ismeretei által csakhamar magára vonta tanára, figyelmét. 1874-ben tábornok lett. A bronzacél ágyuk feltalálásának jutalmául pedig az uralkodó bárói rangra emelte.

— **Akasztás lesz,** mint halljuk Alsó-Fehérmegyében; a statariumnak első áldozata meg lesz, ha kegyelmet nem fog kapni az illető. Enyedi tudósi-

tónk ez ügyben még nem értesített és így részletekről még nem írhatunk. Vajha e hír valónak nem bizonyulna.

— **Két állami iskolát** nyer még, mint értesülünk, megyénk, Aljárában és Hidason, e tárgyban a miniszteri leiratok már részletekről is rendelkeznek.

— **Uj-Torda** részére közigazgatási bizottságunk állami elemi népiskola felállítását kérvényezte. Városunk e része mindenesetre megérdemli az állam ezen jótéteményét.

— **A közigazgatási bizottság** e havi üléséről kézirat halmazunk miatt csak jövő számunkban hozhatunk részletes tudósítást.

— **Klapka tábornok** Magyarodi ezredessel Magyarországon, a nagyobb városokba körutat tett, melyekben a keleti háboru tárgyában tartott nép gyűléseken részt vett. Négyülés majd minden magyarországi városban tartatott, s a határozat nagy részben mindenütt az lett, mint a budapesti és Kolozsvárin, kivéven egy pár várost, melyekben a kormánynak tetteges beavatkozását kérték, a törökök javára.

— **Agyon ijedt a tüztől.** Érsek-Ujvárott tűz ütött ki a templom közelében. A ferenczrendi zárda főnöke, Holly Prudencz hirtelen az utcára sietett, s a felesapó lángok láttára annyira megijedt, hogy azonnal összeroskadt. s halva vitték a zárdába. A tűz elmult, a zárda kikerülte a veszedelmet.

— **A mozgósításhoz.** Bécsből jelentik: A nagy dohány árudák tulajdonosai utasítást kaptak, hogy tartsanak készen a mozgósítás esetére átvonuló csapatok számára kellő mennyiségű dohányt. A bécsi Sommer-féle nyomda pedig utasított, hogy álljon éjjel-nappal készen, hogy így azonnal sajtó alá adhassa a behívási rendeleteket.

CSARNOK

I b a m.

(Beszély)

I.

A nap függélyes sugarai fölmelegíték a Balkán sirtömbjeit, a türhetlen hőség pihenésre készíté a már reggel óta vadászó ifjakat.

Egyről — egy fiatal, majdnem gyermek arezok, egyikök sem látszik idősebbnek tizennevezer évesnél.

A magas fűben alig meglátható néhány étel darab, pár hanyagul félrevert ivószarú s végre a társaság tagjainak fesztelen módora, melylyel a pázsitra ledőlve, pihentek, mutatá, hogy az ebédet nem rég költették el.

Társai példáját követve, az égen úszkáló apró báránytelhőket bámulni végre meguntá egyikök s megtöré a esendet:

— Allahra mondom! nem tudom Ibam, miért jársz annyit Kussokiójbe, talán épen Azán czár kincseit keresed ottan?

E furesa mondás megnevetetté a többieket s csak hamar az élezeknek egész zápora hullott a szerencsétlen Ibam fejére, ki, nem messze tőlük, egy kiszögellő szirtdarabon ülve s hátát a mögötte magasan felnyúló szirtfalnak támasztva, fájának szokott phlegmájával hallgatá társai elménekedéseit.

Szép, sűgár természetű ifjú volt a többivel majdnem egyenlő magassága, de kora miatt mégis sok boszantást kellett eltűrni társaitól, kik, ifjak módjára, sziveses mutatták ki idősebb voltukat az által, hogy gyermek éveit vele evődtek.

Még egy más körülmény miatt sem tekinthették őt magukhoz hasonlóknak bajtársai: Ibamnak főhehez areza és nagy kék szemci valának mindkettő szokatlan jelenség a mozliméknél s épen ezért az utóbbi nagy szépség jelének is tartatik általuk. Ez is ok volt arra, hogy a barna piros, fekete szemű bajtársak elménekedésének szüntelen czélpontja le-

gyen; azonban az élénk eszű ifjú könnyen megértette a tréfát s rendesen kamatosztól szokta visszafizetni; mindezek daczára most hallgatva ült a sziklapadon s merengve nézett maga elébe.

A szótlanság az összeszorított ajk és a szemöldök közötti két függélyes redő mutatá, hogy haragszik, vagy pedig nagyon rosz kedvében van.

— **Mahomed szakállára!** felkiáltá; türelmetlenül az, ki első kezdte meg a beszélgetést, el nem tudom képzelnii, miért van oly rosz kedved?! Egész nap egy szót sem szólisz, mintha a czernagorezok kivágták volna nyelvedet s hat óráról*) kezdve oly bárgyun bámulsz magad elé, mintha egyike volnál az akkopinluknak.*)

E szójáték megnyerte a társaság tetszését, azonban az ifjak jó kedélyét csak hamar ketté vágta Ibam mogorva válasza.

— **Csodálkozom,** hogy lehet oly jó kedvetek! mintha Allah eszetekek elvette volna s mintha nem tudnátok, hogy a moszkó már a Balkán északi lejtőjén van!

Ez elhallgattatá a vidáman csevegő társaságot, komor hallgatásba mélyedtek; idő multával egyikök felkiáltott:

— **Hiába** sohajtozol Jusszuf! szetretnél ügyé atyád oldala mellett Ghazi Mehmed pasa csapatánál lenni, ne félj, érot ér az nállad nélkül is! Már két ütközetben bontotta meg a gyaurok csatarendét.

— **Valóban** gyalázatos dolog, hogy minket nem engednek a harcza, — felelt Jusszuf, kinek zsinoros felöltönye, mellén a két sor tölténnyel, s az oldalára csatolt kama, továbbá az izmos s mégis karcsú termet s a merész tekintet elámulá cserkesz származását, — pedig a padisah fermánja a tizenhét éveseket is fegyver alá szölitja s én már vagyok oly idős. A mellett karjaiban van annyi erő, hogy a sáskával, melyet atyám az Imamtól***) kapott ajándékba, egy moszkó puskacsövet ketté vágják, †)

Hogy erejét bebizonyítsa egy mellette heverő dióverőt emelt fel csövének végénél fogva s fél ülő helyzetében izmos két ujjával párszor megforgatta feje körül.

A nehéz löszer zúgva keringett a levegőben. (Folyt. köv.)

KÖZGAZDASÁG.

A föld termőerejének kimerülése és visszapótlása.

(Folytatás)

Esmerjük el, hogy e — barbarnak állított — népek a cultur Európát a földmívelési iparág fejlesztésében századokkal megelőztek, — a földmívelés terén történt eszközölések Európában csak utánzatai a japáni és chinaiakénak. — A japániaknál a trágya a legfontosabb földjavító szer. — Daczára annak, hogy földmívelésök a földkerekségén legrégebb, mindazonáltal földjeik kimerülve ninesenek, sőt termő ereje sokszorososan fokoztatott. — A japáni nem tartja méltóságán alólinak, hogy házánál az emberi és állati ürülékekre a legnagyobb gondot fordítson. — Hisz tudjuk, hogy az emberi ürülék egyike a legtípusabb trágyának, melyben minden növény tápanyag a legnagyobb mennyiségben megtalálható. — És kik használják fel jobban ez ürüléket mint épen a chinai és japániak. E nép nem tartja fáradságonak mértföldlekről hátán és fején hordani a javító szert földjére. — Szántóföldje szélére és az utk mellé mindenfelé a legezelszerűbb ürülék felfogó készleteket állit fel, — hogy az arra járóknak kényelmet, magának pedig ez által hasznot szerezen. — Hogy a chinai és japáni trágyáját miként késziti el és al-

*) Déli tizenkét óra ker. időszámítás szerint

**) Ak kopinlu fehér juhót s egyuttal a török nép egyik törzset is jelenti.

***) Samil.

†) Ez nem hiú dicsekvés, a cserkesz kard és a cserkesz kar már több ízben megtette ezt a tréfát a kaukaz harczaiban

kalmazza arról itten a hely szüke miatt jelenleg nem szőlök. — Nézzük továbbá a chinaiak rétvételeit, alagesőve zéseit s rájövünk, hogy Európában e téren semmi új sincs. — A dús rétek öntözö árkokkal szedelvek mindenfelől, hogy szárazság ideje alatt vagy bizonyos részek, vagy az egész terület a legezés-szerű bben öntöztessék. — Sorolhatnék fel még több ily eseteket, de úgy vélem, hogy ennyiből is meggyőződheték mindenki mennyire áll előbb az európainál a barbar ázsiai. — Nekünk magyaroknak azt vetik szemünkre, hogy minden tettünkön látszik, hogy ázsiaiak vagyunk, de szégyennel kell elismernünk, hogy ha mindenben is, de ebben a tekintetben nem vagyunk ázsiaiak. —

E nagy kitérés után azt kérdezhetné

töllem mindenki, hogy mikép kezeljük hát trágyánkat és miképpen bánjunk azzal?

Mielőtt tehát e kér észre felelhetnék, lássuk mindenek felett, mik azon anyagok, — melyeket mi mint trágyát földjavításra használhatunk? —

Első helyen, mint legközségesebb és legesmertesebb trágyát, a szarvas marha, ürülékét említhetjük fel, ezután jön a ló, juh, sertés és baromfi ürülék, ez utóbbi kis mennyiségű anyaggal gazdánk majd, mit sem törődnek. — Itt kérhetik olvasóim több ninesen ezeken kívül? — Van még igen is sok! — Minden gyári hulladék, egyes iparág mellékterményei, més, enyv, gipsz, esont, szőlőcsutka, bőr, szőr, tollu, vér, fűrészpör, utezapor, korom, szóval minden hulladék.

És még ezeken felül a mesterséges trágyák. — Ezen anyagokat bizonyos csoportba lehet osztani pl. növényi, állati, ásványi stb. trágyák. — (Folytása köv.)

Piaczi árjegyzéke

a tordai vásárra 1877. aug. 4. hozsom tárgyakkal

1 hectoliter: t. buza 9 frt. 50 Tavaszti tisztabuza — frt. — Elegybuza 8 frt. — kr. roz 5 frt. 75 Arpa 4 frt. 25. krt Zab 3 f.5 0 kr. Törökbuza 5 frt. 50 kr. 1 méter mázsa széna kötetlen 2 frt. — kr. Alomszalma 1 méter mázsa 30 kr. —

Tüzifa 1 köbméter 3 fr. 20 kr. marhabűs 1 kilogramm 35 kr. Disznóhús 1 kilogramm 56 kr. Turó 1 kilogramm 48 kr.

Távirati tudósítás a bécsi tőzsdéről aug. 10. 5% Metaliques 62.95. — 5% Nemzeti kölesön 66.75 1860-iki államkölesön 74.95. — Bankrészvények 111.50 Hitelrészvények 818. — London 163.20. — Urbéri kötvények: Magyarországi 122.40. Temesvári 74.75. Erdélyi 74. — Horvát-szlav. 73.50. Ezüst 106.90 Cs. kir. arany 5.83. — Napoleond'or 9.80.

Felelős szerkesztő és kiadótlajd.: Volz B.

H I R D E T É S E K.

Könyvnyomda Tordán.

Van szerencsém jelenteni a nagyérdemű közönségnek, hogy Tordán

Könyvnyomdát

állítottam fel, s a LEGJUTÁNYOSABB ÁRAK és feltételek mellett elfogadok e szakból

mindennemű munkákat,

pontos szolgálat, és tiszta, kifogástalan kiállításról kezeskedem.

Levélbeli megkereséseknek a legnagyobb pontossággal teszek eleget.

A nyomdába két tanuló felvétetik.

Volez Bálint

nyomdatulajdonos Tordán.

Rövid idő alatt és sikeresen gyógyít

Figyelemreméltó idegbajok- és nehézkórban szenvedőknek

Legújabb feltalált gyógymód

Számtalan hálaíratot

mutathat fel sikeres gyógyításról

Sylvius Boas

Specialista idegbajokban

Értekezhetni reggel 8 órától este 8 óráig

BERLIN SW.

Friedrichstrasse 22.

Levélbeli megkeresésre is.

[15—30, 102]

SYLVIUS BOAS urnak az Auxilium orientis feltalálója

Specialista idegbajokban

Berlin Friedrichstrasse 22, I

Sümmerda febr. 7-én 1876.

Igen tisztelt Uram! Ezennel hűldök egy értesítési illetéleg leírását egybetegségnek, melynek ön is örövendü fog. Érzésbet leányunk karácsony óta testileg és szellemileg annyira helyre állott, hogy sokszor magunk is azt kérdezzük, hogy vajon ugyanő-e az? A köhögési időszak sem hatott javulási állapotára. Nagyon örövendünek ha a délutáni órákban aludna, de nem tudjuk arra bírni, adná az ég, hogy e javulás tartós volna mit azonban már most akarunk meghálálni, mert meggyógyozódve, hogy ezt csak az ön kitünő szere által értük elő Fogadjja köszönetünket gondoskodásáért gyermekünk irányában.

Az üzegetek ismét felhasználttuk, miután most utasítás szerint 4 kanállal adtuk neki naponta s ezennel kérem sziveskedjék újolag az Auxilium orientisből küldeni

teljes tisztelettel Rothmaler lelkész.

Díjt csak sikeres gyógyítás után fogad el.

SÜRGER MÁTYÁS

órák, Tordán.

Mindennemű fali és zsebórákat kijavítás végett elvállal s a pontos járásról egy évi felelősséget nyújt.

A városi, valamint a vidéki n. érdemű közönség figyelmébe ajánlja magát.

Lakása piacztér, a „Haladás“ cz. lap kiadó hivatalával átellenben.

Levélbeli megrendelések pontos eszközlése. Gyönyörű szép női ruhakelmék a legújabb választékban bámulatos olosón megismerhetők HAMBURGER ADOLF divatárú-raktárából Budapest koronaherceg-utca 8. Minták ingyen és bérmentve. 3746